

УДК 001.38(477)

В.Д. Макогон

Старший науковий співробітник відділу бюджетної системи Науково-дослідного фінансового інституту Київського національного торговельно-економічного університету, кандидат економічних наук

МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто механізми підтримки наукової діяльності в Україні та наведено рекомендації щодо їх поліпшення. Проаналізовано використання грантів як форми безоплатної підтримки науково-технічного розвитку. Наголошено на необхідності диверсифікації джерел фінансування наукової діяльності в Україні.

Ключові слова: гранти, фінансування наукових досліджень, комерціалізація результатів наукових робіт, державна підтримка науки

Світовий досвід показує, що найуспішніше розвиваються ті країни, котрі приділяють значну увагу завданням створення наукомісткої економіки, яка сприятиме зростанню й розвитку інноваційного потенціалу.

Розбудова в Україні національної інноваційної системи має відбуватися шляхом забезпечення подальшого довгострокового розвитку науково-технологічного й інноваційного потенціалу як основних рушійних сил поступу вітчизняної економіки, державної підтримки всіх її підсистем — освіти, науки, виробництва інноваційної продукції, інноваційної інфраструктури — та сприяння їх збалансованому розвитку. Проте нині актуалізувалася необхідність реформування вітчизняної наукової галузі та розвитку науково-технічної діяльності, що потребує докорінних змін у фінансуванні наукових закладів, зокрема переходу від утримання цих установ до фінансування наукових і науково-технічних досліджень та розробок з обов'язковим їх подальшим практичним використанням.

Більшість українських наукових закладів за обсягом фінансової підтримки, ступенем матеріально-технічної оснащеності та низкою інших показників поступаються зарубіжним колегам. Проте громадянська нашої країни має право розраховувати на те, що сектор науки здійснюватиме моніторинг передових світових науково-технологічних розробок, а також забезпечуватиме авторський супровід наукових до-

сягнень, впроваджуваних в освітній діяльності або промислового виробництва. При цьому важливими є не тільки власні напрацювання, а й володіння інформацією про передові досягнення суспільства та її використання.

Основними напрямками національної бюджетної політики передбачено, що під час складання проекту закону про Державний бюджет України на 2012 рік необхідно вирішити низку питань у сфері науково-технічної діяльності, зокрема стосовно формування механізму комерціалізації результатів проведених науково-технічних робіт і реалізованих проєктів, правового врегулювання відносин між замовником, виробником науково-технічної продукції та користувачем при укладанні договорів на трансфер технологій; підвищення ефективності бюджетного фінансування наукової сфери шляхом оптимізації системи бюджетних наукових установ на основі об'єктивних критеріїв оцінювання результативності їхньої діяльності.

Одним з найважливіших напрямів державної науково-технічної політики України має бути моніторинг світових досягнень у сфері науки й техніки з метою вироблення рекомендацій щодо їх впровадження в різних галузях промисловості. Практичним результатом інтеграції освіти й науки повинна стати підготовка (перепідготовка, підвищення кваліфікації) фахівців для роботи за відповідними напрямками економічного виробництва. Не менш значущим завданням державної політики в галузі освіти має бути щорічне часткове оновлення освітніх програм і навчальних планів з метою вивчення у вітчизняних навчальних закладах передових світових досягнень науки й техніки.

Нині актуальними є питання щодо механізмів фінансування наукової діяльності. Досвід розвинених країн показує, що використання різних видів грантів як форми безоплатної підтримки дає змогу створити сприятливі умови для науково-технічного розвитку.

Гранти — це кошти та інші ресурси, які передаються безоплатно і безповоротно громадянами та юридичними особами, в тому числі іноземними громадянами та іноземними юридичними особами, а також міжнародними організаціями, які отримали право надавати на території країни в установленому порядку гранти на проведення конкретних наукових досліджень на умовах, передбачених грантодавцями.

Гранти можуть розрізнятися за видами фінансування (надаватися в грошовій чи в іншій формі, наприклад обладнанням, товарами, послугами), а також залежно від того, хто є отримувачем гранта (в індивідуальному проєкті кошти одержує індивід, в груповому — науковий колектив). Дослідження, на яке надано грант, може виконуватися в рамках діяльності однієї організації та її співробітниками, а грант на спільний проєкт передбачає участь двох або більше організацій, причому часто закордонний фонд фінансує тільки спільні проєкти, де одним з учасників є організація з країни, в якій засновано фонд. Грант може бути виданий як стартовий внесок, і тоді його отримувачем стає некомерційна організація, що робить перші кроки і використовує гроші гранта на здійснення одноразових витрат, пов'язаних із закупівлею необхідних приладів, обладнання.

Проте гранти не допоможуть вирішити багато серйозних проблем розвитку науки. За допомогою грантів неможливо відродити наукове при-

ладобудування в країні, здійснити технічне переоснащення організацій та системно підтримувати наукову інфраструктуру в цілому; не можна розв'язати проблему недостатнього залучення молоді в наукову сферу, оскільки для цього необхідно змінити соціальний статус науки, забезпечити вирішення житлових проблем, належний рівень заробітної плати тощо. Отже, диверсифікація джерел фінансування науки потрібна, однак перехід України до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки не можливий без державного втручання та фінансової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Михненко А.М.* Інновації в управлінні суспільним розвитком / А.М. Михненко, В.Д. Бакуменко, С.О. Кравченко ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, каф. управління суспіл. розвитком. — К. : [НАДУ], 2009. — 115 с.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р “Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи” // Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Постанова Верховної Ради України від 13 травня 2011 р. № 3358-17 “Про основні напрями бюджетної політики на 2012 рік” // Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.rada.gov.ua.

Надійшла до редакції 09.09.2011

Макогон В.Д. *Механизмы поддержки научной деятельности в Украине*

Рассмотрены механизмы поддержки научной деятельности в Украине и приведены рекомендации по их улучшению. Проанализировано использование грантов как формы безоплатной поддержки научно-технического развития. Сделан акцент на необходимости диверсификации источников финансирования научной деятельности в Украине.

Ключевые слова: гранты, финансирование научных исследований, коммерциализация результатов научных работ, государственная поддержка науки

Makogon V.D. *Mechanisms of support of scientific activity in Ukraine*

The review of mechanisms of state support of science in Ukraine is presented and some recommendations how to improve the current situation are given. Grants as a form of non-refundable support of scientific researches are discussed. Author emphasize that sources of financing science in Ukraine have to be diversified.

Keywords: grants, scientific research financing, commercialization of scientific research results, state support of science